ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες 11
Προλογικό σημείωμα *της Σίσσυς Παπαθανασίου* 13
Αναζητώντας την επικοινωνία: τα δραματικά πρόσωπα
της Λούλας Αναγνωστάκη 17
Εισαγωγή 21
Η διανυκτέρευση 29
Η πόλη 35
Η παρέλαση 44
Η συναναστροφή 52
Αντόνιο ή το μήνυμα 63
Η νίκη 73
Η κασέτα 86
Ο ήχος του όπλου 97
Διαμάντια και μπλουζ 110
Το ταξίδι μακριά 118
Ο ουρανός κατακόκκινος 127
Σ' εσάς που με ακούτε 134
Συμπεράσματα 155
Ελληνική παραστασιογραφία έργων της Λούλας Αναγνωστάκη . . 169
Κατάλογος εικόνων 185
Σημειώσεις 191
Βιβλιογραφία 207
Ευρετήριο όρων και εννοιών 221

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

...Εδώ πάντα καθόμουνα και άναβα το 'να τσιγάρο μετά το άλλο. Από αμηχανία. Πολλές φορές νόμιζα ότι όλα ήταν καπνός. Ήταν σαν να έφτανα σε μια σάλα όπου οι χορευτές δοκίμαζαν τις δυνάμεις τους, κάνοντας το πιο δύσκολο, και σταματούσαν από αμηχανία γιατί ήξεραν πως ήθελα να καπνίσω. Όμως εγώ ποτέ δεν έφτασα σε καμιά σάλα χορού. Παλιά, στη Θεσσαλονίκη, όταν ξεκίναγα το ταξίδι, βρέθηκα σε σπίτια ποιητών. Οι μουσικές στα πικάπ οδηγούσαν τα πόδια μας στο παρκέ. Άλλοι χειροκροτούσαν. Άλλοι γέλαγαν. Εμείς, με τον Νίκο-Αλέξη Ασλάνογλου, χορεύαμε στα λόγια του τραγουδιού. Ήταν υπέροχο. Μέχρι που ακούστηκε ο πυροβολισμός. Απ' την πλατεία. Όλη τη νύχτα ακούγονταν πυροβολισμοί. Και τότε κάποιος είπε: το πάρτι τελείωσε.

Τα παραπάνω λόγια της Λούλας Αναγνωστάκη είναι, κατά τη γνώμη μου, μια εύστοχη εισαγωγή στην εργασία της Βίκυς Μαντέλη, *Το μοτίβο της εισβολής στο θέατρο της Λούλας Αναγνωστάκη*, καθώς αποτελούν εικονοποίηση του θεματικού άξονα αλλά και της μεθοδολογίας που ακολουθείται στο βιβλίο.

Ορίζοντας ως χώρο μελέτης την έννοια της *εισβολής*, η έρευνα παρακολουθεί την εμφάνιση και τους μετασχηματισμούς ενός συγκεκριμένου *δραματικού τύπου*, εκείνον του *εισβολέα*, στο σύμπαν της συγγραφέως. Σκιαγραφεί παράλληλα τις αιτίες και τους μηχανισμούς σύγκρουσης, απώθησης ή ενσωμάτωσής του στον χρόνο και τον τόπο, και πέραν χρόνου και τόπου.

Η δραματουργία της Αναγνωστάκη χαρακτηρίζεται από μια εκλεκτική σύνθεση ευρωπαϊκών και ελληνικών αναφορών σε ιδιωτικό και δημόσιο χώρο, οι οποίες άπτονται των καταβολών

της, των σχέσεών της με καλλιτέχνες και διανοουμένους της εποχής της, των πόλεων όπου έζησε και, εν τέλει, του μικρόκοσμου που δημιούργησε και της μυθολογίας που ύφανε γύρω από τον εαυτό της.

Η εναργής ενασχόληση της Βίκυς με την τέχνη της Αναγνωστάκη ξεκινά από παλιά. Χρόνια τώρα, συμβάλλει ουσιαστικά στον επιστημονικό διάλογο αλλά και στις σκηνικές παρουσιάσεις των έργων της συγγραφέως. Για να προσεγγίσει το θέμα της, στηρίζεται στις πλέον σύγχρονες μεθόδους της δραματουργικής ανάλυσης. Το άμεσο πεδίο στο οποίο στρέφεται ερευνητικά είναι, βέβαια, το θεατρολογικό. Οι θεωρητικές συγκροτήσεις, όμως, τις οποίες τελικά παράγει, αφορούν ένα πολύ ευρύτερο πεδίο, που περιέχει σαφώς και στοιχεία της συγκρότησης και της εξέλιξης των κοινωνικών και γνωσιακών μορφωμάτων στη μεταπολεμική Ελλάδα, όπως αυτά εμφανίζονται στο corpus των έργων. Μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι η δύναμη της δουλειάς της έγκειται ακριβώς στο γεγονός ότι, αξιοποιώντας τα συμπεράσματα της θεατρολογικής της έρευνας, τα αποσπά για να τα αποδώσει στο ιστορικό-πολιτισμικό έως και ψυχαναλυτικό πεδίο.

Ο εισβολέας ορίζεται ως ξένος, ως *ο Άλλος,* με τη λακανική έννοια του όρου. Εστιάζοντας στη μελέτη των μεταφορικών και μετωνυμικών παιγνίων της γλώσσας, προβάλλεται η *παρουσία* του, σκηνική ή μη, και μελετάται η σχέση του με τα άλλα πρόσωπα, κυρίως ως αιτία κίνησης της σκηνικής δράσης. Καταγράφονται τα μνημονικά ίχνη που ενεργοποιεί ο λόγος του (αλλά και η έλλειψη λόγου), και δίδεται έμφαση στην επένδυση της μνημονικής εικόνας των ηρώων. Η παρουσία και οι παρεμβάσεις του *εισβολέα* και η ανταπόκριση ή η αντίδραση των άλλων σε αυτές αντιμετωπίζονται ως απάντηση στο αίτημα και στην ανάγκη όλων για επιθυμία. Μια επιθυμία που γεννιέται σε σχέση με τον *Άλλο* και μέσω της επιθυμίας του *Άλλου*, και η πραγμάτωση της οποίας δεν συνίσταται στην ικανοποίηση, αλλά στην αναπαραγωγή της σε όλα τα έργα της δραματουργού.

Αυτή η θεώρηση της λειτουργίας του *εισβολέα,* που στηρίζεται στη γλωσσολογία και στην ψυχαναλυτική οπτική, έρχεται να

επαληθεύσει στο θέατρο της Αναγνωστάκη τη θέση ότι κάθε λειτουργία του κοινωνικού δεν μπορεί παρά να αρθρώνεται στη λειτουργία της υποκειμενικότητας.

Η μονογραφία της Βίκυς Μαντέλη αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για τη μελέτη της ιστορίας του ελληνικού θεάτρου. Τοποθετεί σε πρώτο πλάνο το ζητούμενο της *αναγνώρισης* των ηρώων, το οποίο, κατά την ίδια τη δημιουργό, αποτελεί βασική συνισταμένη των δραματικών της προσώπων. Προσφέρει δε μια νέα θέαση στον θεατρικό κόσμο αυτής της μεγάλης Κυρίας του νεοελληνικού θεάτρου, υποστηρίζοντας την πρόσληψή του ως παράγωγο εξαρτώμενων και ανεξάρτητων μεταβλητών, όπως η μετανάστευση, η εξορία και η ετερότητα.

Σίσσυ Παπαθανασίου